

"Twee wegen" in Nieuw Europa (September 1965)

Source: Nieuw Europa. September 1965, n° 9. Den Haag: Europese Beweging.

Copyright: (c) Europese Beweging in Nederland

URL: [http://www.cvce.eu/obj/"twee_wegen"_in_nieuw_europa_september_1965-nl-faab82ed-f88d-4563-bdb7-716bd91977a1.html](http://www.cvce.eu/obj/)

Publication date: 19/09/2012

Twee wegen

door Prof. Dr. H. Brugmans

Van weerskanten had men het punt bereikt, waarop men de kaarten op tafel legt en klaarheid wil verschaffen, tot elke prijs. De befaamde motie van het Nederlandse Parlement, waardoor minister Luns werd vastgelegd op een democratische controle in de Gemeenschap, als voorwaarde « sine qua non », betekende een oorlogsverklaring aan het gaullistische Frankrijk. Immers, geen mens kon verwachten, dat de Franse onderhandelaars hiermee accoord zouden gaan. Anderzijds heeft minister Couve de Murville geweigerd, de bekende procedure van de Europese « marathon » toe te passen, de klok stil te zetten, en te onderhandelen tot een compromis was bereikt of de dood erop volgde. Op die manier kon men naar Parijs teruggaan met het bericht, dat de partners « hun verplichtingen niet waren nagekomen », dat er geen landbouw-accoord was bereikt en men dus moest breken.

Het werkelijke conflict loopt echter over iets heel anders : over het wezen van de communautaire integratie als zodanig. President de Gaulle heeft dat op 9 september duidelijk gezegd : hij verwerpt principieel de procedure van een meerderheids-beslissing, waarbij zijn land (evenals ieder ander) de kans loopt, in de minderheid te komen.

Hier wordt de kern geraakt van alles wat de Europese Beweging ooit heeft nagestreefd. Haar was het nooit te doen om vrijhandel, hoezeer ook op zichzelf gewenst. Vergroting van het handelsvolume is haar ideaal niet, hoezeer men daar ook vóór moet zijn. Federalisme betekent immers : de vorming van een nieuwe gemeenschap, iets anders dan een optelsom van nationale egoïsmen - een gemeenschap waarbinnen men in onderling goed vertrouwen zoekt naar oplossingen, die het algemeen-Europese belang behartigen, zonder de nationale belangen meer te schaden dan onvermijdelijk is. Deze idee begon overal aanvaard te worden met een zó grote gemakkelijheid, dat men zich wel eens de vraag stelde, of er in alle pleidooien voor de supranationaliteit niet ook een hoeveelheid « lip-service » stak, en of degenen die ze zo veelvuldig leverden, wel beseften, welke revolutionaire taal ze bezigden. De Gaulle heeft dat revolutionaire karakter in elk geval volledig begrepen - maar hij verwerpt dan ook het principe zelf.

De vraag is nu : wat moet onze tactiek zijn ? Over deze vraag, die wij allen sinds drie maanden met angst en schrik overpeinzen, zouden wij graag het onze zeggen, als eenvoudige bijdrage tot de discussie.

Allereerst : wat moeten we tot elke prijs vermijden ? We moeten vermijden, dat we de generaal aanvallen op punten waar hij sterk staat of op zijn minst wel argumenten aan zijn zijde heeft. Dat is in het verleden maar al te dikwijls gebeurd, en op die manier hebben de anti-gaullisten - naar onze stellige overtuiging - het Frans nationalisme niet doeltreffend bestreden, maar het juist versterkt. Ditmaal kunnen wij ons niet meer veroorloven, in dergelijke fouten te vervallen. Wij moeten ons concentreren op het wezenlijke, daar waar de Franse president onwrikbaar ongelijk heeft.

Laat ons in deze kritieke maanden dus niet pro-Amerikaanser doen dan de Amerikanen zelf prettig vinden - dat zou koren zijn op de gaullistische molen. Laat ons geen heimwee hebben naar de Vierde Republiek, want die is roemloos ondergegaan en niemand kan haar doen herleven ... gelukkig ! Laat ons evenmin ontkennen, dat de Gaulle inderdaad verdiensten heeft tegenover Europa : door het beëindigen van de Algerijnse oorlog en door de drastische aanpassing van de Franse economie aan de internationale verhoudingen, in december 1958. Schrijver dezes is er van overtuigd, dat geen enkele Franse regering van vóór mei '58 zulke kunststukken zou hebben aangedurfd en doorgezet. Zo is er meer.

In vredesnaam dus : geen onberaden polemiek, maar een confrontatie over de kern van de zaak.

Ten tweede moeten wij op de meest onbetwistbare wijze duidelijk maken, dat wij (in tegenstelling tot wat president de Gaulle verklaarde) wel degelijk de landbouw willen binnenbrengen in de Gemeenschappelijke Markt. Met andere woorden: dat wij accoord gaan met de laatste voorstellen van de Europese Commissie daaromtrent, voorstellen die voor Frankrijk aanvaardbaar zijn.

Tenslotte moeten wij precies weten, wat voor ons het belangrijkste is : democratisering van de Gemeenschap of (zij het minimale) supranationaliteit. Het is mogelijk, dat wij, beide hazen najagend, ze allebei zien ontsnappen. Moét men daarom kiezen dan is onze keuze gemaakt : de supranationaliteit. Uiteindelijk zijn beide nodig, zeker. Maar men kan géén democratische controle eisen op een besluitvorming die niet enigermate supranationaal is, terwijl men wél kan vechten voor het communautaire karakter van de Gemeenschap, de vergroting van de parlementaire bevoegdheden daarbij voorlopig terzijde latend. Dat is logisch, want men kan zich geen Parlement denken zonder verantwoordelijke Executieve, doch, verliest men deze laatste, dan verdwijnt automatisch de kans op het eerste. Ideaal blijft uiteraard : supranationale besluitvorming én democratische controle daarop. De eerste is echter prealabel, terwijl ze bovendien veel duidelijker is vastgelegd in het verdrag van Rome. Op dit front strijdende kan men Frankrijk juridisch in gebreke stellen : « pacta sunt servanda ».

Dat gezegd zijnde : wat bedoelen wij met « communautaire besluitvorming » ? Natuurlijk niét de caricatuur die generaal de Gaulle aan zijn volk voorhield. Het is niemand's bedoeling, in de Ministerraad der Gemeenschap voortaan alleen nog maar neuzen te tellen, want in een plurinationale groep moet iedere meerderheid weten te luisteren naar de minderheid. Trouwens, wie vandaag minderheid is, inzake de landbouwpolitiek bijvoorbeeld, kan morgen bij de meerderheid behoren wat betreft het energiebeleid. In elk geval echter moet elke minderheid bereid zijn, loyaal mee te werken aan een besluitvorming waarbij zij offers brengt. Anders blokkeert vandaag het ene land het ene werkterrein, en morgen een ander land een ander gebied. Anders zouden wij terugvallen tot de oude techniek van coalities tussen nationale egoïsmen.

Nu kan men zeggen : ook zonder de stok achter de deur van een meerderheidsbeslissing, heeft de EEG tot dusver redelijk goed gewerkt. Waarom dan nu, in de derde fase, plotseling deze noodzaak van een juridisch vastgelegde, meer communautaire procedure ? Moeten wij het dan niet langer hebben van de wil tot compromis ? Vergeet men, dat in de Bondsregering van Zwitserland practisch nooit wordt gestemd ? Gaat men het regime van de domme rekenlat invoeren ?

Neen ! Maar de opstellers van het verdrag hebben als waarschijnlijk aangenomen, dat enige jaren van communautaire ervaring het mogelijk zouden maken, onszelf stringenter te binden dan voorheen. Als de geest goed is, zou die stringentere binding in de practijk weinig verschil maken. Maar het beginsel is toch belangrijk, omdat het een plechtige bevestiging betekent van wat men elkaar reeds eerder beloofd had, namelijk, om tot offers bereid te zijn, liever dan de Gemeenschap te zien vastlopen. Voor Staten die vervuld zijn van Europese wil, steekt hierin dus noch iets nieuws, noch iets verschrikkelijks. Maar men maakt contracten voor de kwade dagen en niet voor de dagen van zonneshijn ...

De Gaulle komt thans echter verklaren, dat zijn land zich in beginsel niet verbinden wil om ooit iets te aanvaarden dat het niet nationaal-soeverein als voor zichzelf wenselijk beschouwt. Dat is ernstig ! Want als dat de geest al vroeger was geweest, hadden de Duitsers nooit toegegeven inzake de graanprijs. Dan was er al lang geen Europa meer.

Met andere woorden : de stok achter de deur die de meerderheidsbeslissing is, wordt door Frankrijk niet aanvaard - omdat het in alle opzichten en omstandigheden « vrij » wil blijven. Dat nu, is onmogelijk, wanneer er van Gemeenschap sprake wil zijn.

Tenslotte : moeten wij een « harde » of een « zachte » politiek voeren ? De vraag is, wat men met deze termen bedoelt. Laat ons proberen, een definitie te geven. Een « harde » politiek kan ons inziens alleen bestaan in het volgende : men gaat door zonder Frankrijk, althans zolang de huidige crisis duurt.

Natuurlijk : een verenigd Europa zonder Frankrijk is ondenkbaar. Maar men kan toch zakelijk constateren, dat als één der partners zich aan zijn verplichtingen onttrekt, het werk niet voor onbepaalde tijd kan blijven stil liggen. Men zal bijvoorbeeld een gemeenschappelijk standpunt moeten ontwikkelen, in de Kennedyronde - zo mogelijk met de Zes, zo nodig alleen met de Vijf. Men moet de deur wijd open houden - maar de innerlijke dynamiek van de EEG stelt haar eisen. Men kan voorts plannen uitwerken, waartoe de Fransen zelf de stoot gegeven hebben : met name wat betreft een Europese werkverdeling in het wetenschappelijk onderzoek en de juridische status van Europese maatschappijen. Dat zijn uitstekende ideeën en we danken

de Fransen, dat ze ermee gekomen zijn. We vinden ze echter zo goed, dat we ze gaan verwezenlijken - desnoods zonder de initiatiefnemers zelf, gedurende de periode van nu.

Op de bijzonderheden van zulk een politiek gaan we hier niet in. Maar ze lijkt ons mogelijk. Bovendien versterkt zij onze hand, wanneer wij straks toch weer met de Fransen aan de conferentietafel zullen zitten. Wij moeten namelijk in de tussentijd bewijzen, dat hun afwezigheid voor ons een grote tegenslag is geweest, maar geen onoverkomelijke hindernis - terwijl een voortwerken van de Markt zonder hen, voor Frankrijk schadelijker was dan voor ons. De Franse boeren zouden dat begrijpen, en Émile Roche, de voorzitter van de Franse SER eeft al op die mogelijkheden toegespeeld. In elk gevaar : dit is een denkbare lijn, de « harde ». Niet zó hard, dat wij Frankrijk onherstelbaar van ons vervreemden, maar toch wel zó, dat dit land bemerkt, dat het zich niet van Europa scheiden kan, zonder diep te snijden in eigen vlees.

Zulk een politiek vereist veel koelbloedigheid en veel tact. Ze vereist vooral een grote saamhorigheid onder de « Vijf ». Is dat alles aanwezig ? Zo ja, dan kan men proberen, « hard » te zijn. Zo niet, dan beginne men er niet aan.

Maar wat dan ? Dan moet men de « zachte » tactiek verkiezen, die tot voor kort door iemand als Spaak verdedigd werd. Dan moet men voortgaan, « te redden wat er te redden valt » en er het beste van hopen.

Dan moet men troost zoeken in de gedachte, dat het federalisme tóch de toekomst heeft en dat de Gaulle tenslotte eens van het toneel verdwijnen zal. Dan neemt men de Brusselse onderhandelingen terstond op, daar waar ze zijn afgebroken. Maar dan weet men, welke voorwaarden Frankrijk daarbij stelt. Dan moet men zich afvragen, tot welke terugtocht men uiteindelijk bereid is. Dan moet men zich geen illusies maken : er moeten dan concessies komen, want de Franse delegatie zal voorlopig niet terugkomen zonder dat. Wij weten allen wat er dan wordt geëist. Dan zullen er dierbare spaanders vliegen. Dat zijn, lijkt ons, de twee begaanbare wegen. Men zal er één moeten inslaan. Allebei hebben hun voor- en nadelen. Maar men kan het niet proberen met alle twee tegelijk. Strijden of toegeven : men moet precies begroten wat men met beide kanten van het alternatief bedoelt. In elk geval is het onvruchtbaar en eigenlijk een beetje laf, in woorden het ene te pleiten en metterdaad het andere te doen.

De anderhalf uur lang, dat wij op 9 september president de Gaulle moesten gadeslaan, waren een foltering. Hier sprak, als steeds, een principiële tegenstander van het federalisme. Hier sprak een zeer groot staatsman, die echter in Europees opzicht steeds conservatiever geworden is. Misschien was die afglijding te vermijden geweest, wanneer zijn tegenspelers anders hadden gemanoeuvreed. Persoonlijk neigen we ertoe, dit te geloven. Maar thans staan wij in elk geval voor een principiële beslissing : hard of zacht.

In Nederland roept men al heel graag : « Hard » ! Ons is het best. Men moet echter beseffen, dat een « harde » politiek zeer veel zal vergen van onze zenuwen, van ons uithoudingsvermogen, van onze Europese wil, van onze saamhorigheid en van onze politieke fantasie.